

Реферат на тему: "Історія написання роману Панаса Мирного "Хіба ревуть воли, як ясла повні?""

Панас Мирний

Історія написання роману

Реформа 1861 р. та її наслідки привернули особливу увагу Панаса Мирного. Гнітюча атмосфера кріпосницької дійсності спонукала письменника до викриття її антигуманної суті, виняткової жорстокості.

Найважливішим для себе Панас Мирний вважав змалювання в художній літературі пореформеної доби — "голодної волі" для селянства. У художній творчості письменника проблеми, пов'язані з життям українського селянства в пореформений період, стали центральними, їх літературна реалізація привела до появи цілого циклу творів, який становить кращу частину прозової спадщини письменника.

На весну 1872 року припадає задум Панаса Мирного написати великий твір про життя українського селянства до і після скасування кріпацтва. Прискоренню написання твору сприяли і певні обставини.

Минуло кілька місяців від того, як Панас Якович, двадцятидвох річний юнак, перебрався в Полтаву — зовні тихе, "благословенне" губернське місто. Та внутрішньо воно жило, як і вся країна, напруженим очікуванням революційних бур і змін. Відгомін свіжих подій у Парижі — поява та загибель Паризької комуни — непокоїв передову молодь, привертав її посилену увагу до соціальних проблем, викликав рішуче заперечення непривабливої напівкріпосницької дійсності.

Працюючи в казенній палаті, письменник не мав достатньої можливості знайомитись із життям, побутом, думами селянства. А службові поїздки, хоч і обтяжливі, давали багатющий матеріал для творчості.

Весною 1872 року Панас Мирний перебував у службовому відрядженні. Під час поїздки з Полтави до Гадяча хлопчик-візник розповів Мирному жахливу історію селянина Василя Гнидки, який вирізав сім'ю заможного козака, та що був засуджений до каторжних робіт.

Особа Гнидки особливо зацікавила митця як "дуже цікавий суб'єкт" як задля етнографа, так і психолога. "Далі я вже не пам'ятаю.— писав він у "Подоріжжі од Полтави до Гадячого",— що ми балакали з маш-таліром; знаю тільки, що цілу дорогу балакали, але все те Гнидка собою затер, зарівняв у моїй пам'яті; тільки сам зостався, як здоровенний іржавий цвях, забитий у білу гладеньку стіну мого спомину; ломив він мою голову і поривав думку розгадати його чудовну появу".

Панас Мирний, задумуючись над вчинками цієї людини, робить висновок: "На мій погляд, Гнидка — безталанна дитина свого віку, скалічений виводок свого побуту,— пригніченого усяким панством...— де все стало і стоїть нерухомо на однім місці, стояло,

поки зачало гнити у самому корні. Де одно загнива, там починається інше заражатись, і при вонючій духоті, яку розносить усе гниле, тяжке стає життя народженому, гірке воловодіння з цвіллю. І от починає воно боротьбу за своє місце за життя; почина розшукувати шляху. Де ж ти знайдеш його без освіти, де ти знайдеш його у тому широкоглядному мороці, який сповива усе й усіх? А тут устає таке питання: не я задавлю — мене задавлять!.. І кидається чоловік, як звірина, на все, купається в крові людській і знаходить в тім свою утіху, пораду для свого серця".

Почутий письменником випадок з життя ліг в основу повісті "Чіпка", над якою він працював протягом літа й осені 1872 року. Описаний цей випадок і в його нарисі "Подорожжя од Полтави до Гадячого".

Повість "Чіпка" — перша редакція майбутнього великого соціально-економічного роману "Хіба ревуть воли, як ясла повні?", де автор зосередив головну увагу на постаті центрального героя твору — Чіпки Варениченка. В повісті ще не були чітко окреслені сюжетні ходи — історичні екскурси, розповіді про земство, царський суд, досить побіжно змальовувалося життя селян: Максима Гудзя, Явдохи, Грицька, Христі.

Панас Мирний, здійснюючи намір показати, як соціальні умови руйнують особистість, творять із чесних людей "пропащу силу", описував історію життя свого героя шляхом художнього узагальнення. Митець так добирав життєвий матеріал і на цій основі так його переосмислював, що створені ним картини стали достовірним художнім відтворенням епохи панування феодалізму, жорстокого гноблення народу і зародження стихійного протесту знедолених.

Закінчивши повість, Панас Мирний надіслав її для рецензування братові Івану Білику — відомому українському критику, який прихильно, доброзичливо, але й вимогливо поставився до оцінки твору, висловив ряд слушних зауважень.

Одержавши рецензію на початку 1874 року, Панас Якович переглянув текст повісті, виправив деякі суперечності в образі головного героя, дещо деталізував, накидав штрихами нову сюжетну лінію про Грицька тощо. І відклав на певний час: за своїм творчим принципом: "Нехай вилежиться та досягне, як та овоч на дереві". Коли ж навесні того ж року він знову повернувся до твору, то почав писати заново — розгортати повість у багатоплановий соціальне—психологічний роман, який назвав "Хіба ревуть воли, як ясла повні?".

Твір зазнав ще двох редакцій, що велися головним чином по лінії поглиблення окремих образів та ситуацій, ще двічі пересилався за маршрутом Полтава — Житомир (саме там жив тоді І. Білик), а потім був начисто переписаний, читався серед київської творчої інтелігенції і, нарешті, в листопаді 1875 року був поданий до цензури, яку порівняно швидко і щасливо пройшов.

Панас Мирний вирішив видавати роман під прізвищами обох авторів, адже Іван Білик в процесі роботи над книгою виступав не лише як критик і радник, а й як співавтор.

Але далі над романом повис якийсь фатум. Почалося з того, що київські друкарні твір чомусь не взяли. Можливо, вони були перевантажені. Коли нарешті домовилися

про друк у Петербурзі — цим питанням займався композитор М. В. Лисенко, — то виявилось, що цензор у поспіху не поставив свій підпис на кожному аркуші рукопису. Роман повертається в Київ, розшукують звільненого з роботи цензора. Той підписує рукопис, і роман знову іде до Петербурга. Друк його почався тільки наприкінці травня 1876 року. І тут по цензурних відомствах пройшов горезвісний циркуляр від 5 червня 1876 року про заборону українських видань, який і припинив друк роману.

Прогресивні діячі України не могли дати загинути найвидатнішому творові часу. Вперше він був надрукований М. П. Драгомановим у Женеві в 1880 році, але ж відразу потрапив до списку заборонених видань і проникав до читачів у Росію таємно, як підпільна література. Поодинокі примірники перебували в нелегальних бібліотеках гуртків самоосвіти в університетах, гімназіях та інших навчальних закладах на західних і східних землях України.

Вперше легальне роман був опублікований в 1903 році у журналі "Киевская старина" під назвою "Пропаща сила".

Реформа XIX століття скасувала кріпацтво. Законодавчими актами від 19 лютого 1861 року (оголошувалися в губернських містах України з 9 до 19 березня, а по селах — пізніше) закріпаченим селянам надавалися права "цільних сільських обивателів як особисті, так і майнові", тобто права купівлі—продажу нерухомого майна, ведення торгівлі, займатися ремеслом і продавати свої вироби, підряджатися на різні роботи, а також брати шлюб і вирішувати всі родинні справи без дозволу поміщика.

Але ці права надавалися тільки після переходу на викуп, після введення уставних грамот, які складали самі землевласники-поміщики, а затверджували і вводили в дію мирові посередники, що призначалися теж з поміщиків.

Для складання уставних грамот надавався дворічний термін (він часто був і більшим), під час якого селяни лишалися тими ж кріпаками, тільки офіційно називалися тимчасово зобов'язаними.

Після введення уставних грамот поміщицькі лани лишалися у панській власності, а та земля, якою користувалися кріпаки, продавалася їм насильно. Поміщик мав повне право поміняти землю кріпакам — кращу на гіршу, що часто й робилося. Пани загарбували такі життєво необхідні для селян угіддя, як луки, випаси, ліси, водопої, щоб поставити юридичне вільних селян в економічну залежність. Норми викупних наділів залежали від місцевості: на Лівобережній Україні вони становили в середньому від 3 до 4,5 десятин на ревізьку (чоловічу) душу.

Право на викуп землі мали тільки ті родини кріпаків, що користувалися нею раніше. Дворові кріпаки, що прислужували панам, доглядали їхню худобу, маєток, такого права не мали і виходили з кріпацької залежності зовсім безземельними, в кращому разі з садибною ділянкою.

Викупна ціна польових наділів визначалася не вартістю землі, а розмірами оброку, ціною повинностей, так, щоб поміщики з процентів капіталізованої (загальної) суми викупу одержували той самий прибуток, що й від кріпосницької експлуатації селян.

При викупі 20% викупної суми селяни виплачували безпосередньо поміщику

(здебільшого на виплат з високим процентом), а 80% йшло йому через державну позику, яка мала стягуватися з селян протягом 49 років великими процентами.

Звичайно, така царська "милість" обурювала селян, спричиняла їх часті заворушення.

Налякане революційною ситуацією, наростаючим революційне) демократичним рухом самодержавство у 1864 році пішло ще на одну поступку — видало положення про земські уста поки — органи самоврядування. З самого початку ці органи буяй відокремлені від державного управління і не мали ніякого органічного зв'язку .і державним апаратом, були явною підробкою під народоправство.

За свою півстолітню історію земства зробили дещо у справі піднесення культури й побуту населення. Будувалися шляхи, школи, лікарні, до того ж земства і утримували їх, звичайно, за рахунок податного, трудового населення, додаткових збирств із нього. Члени земських управ часто вдавалися до спекулятивних операцій та обкрадання громадськості.

Спочатку земства вважалися всестановими органами, далі кількість недворянства у них відповідними законами зменшувалася, аж поки після реформи 1890 року земство не стало всуціль дворянським. Вибори до земських управ були багатоступеневими. Від селян сільська громада обирала виборщиків, виборщики — повітових гласних, гласні — повітову управу і губернських гласних, а ті — губернську управу; інші стани — поміщики, міщани — обирали гласних окремо, на своїх зборах.